

УДК 371.3: 372.881.1

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-2.37>

Старостіна О. В.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УНІВЕРСИТЕТАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Розглянуто особливості вивчення та методичного забезпечення викладання іноземних мов в університетах Великої Британії. Відмічено, що методичне забезпечення викладання іноземних мов в університетах Великої Британії та можливості використання цього досвіду в Україні не отримали повноцінного висвітлення у наявних на сьогодні наукових джерелах. А тим часом у Великобританії існує чимало освітніх установ, в яких здійснюється підготовка з іноземних мов. Зазначено, що у системі навчання студентів іноземної мови в університетах Великої Британії провідна роль відводиться методичному забезпеченню та використанню різноманітних засобів навчання, а навчальне середовище пропонує широкий діапазон ретельно відібраних навчальних ресурсів, які дозволяють кожному студенту працювати відповідно до власного кола інтересів, бажань і нахилів. Встановлено, що ефективна організація навчального процесу з іноземної мови в університетах Великої Британії залежить як від організаційно-технічних чинників, так і від низки психолого-педагогічних умов, які необхідно розвивати під час взаємодії суб'єктів навчального процесу з іноземної мови. Констатовано, що набуває поширення використання електронних засобів навчання іноземних мов, які виконують роль підтримки конструктивних зусиль майбутнього спеціаліста щодо набуття знань і умінь. Проте успіх застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальних цілях визначається інтеграцією традиційних та інноваційних засобів у педагогічну систему. Зазначено, що електронні засоби навчання здатні забезпечити більш інтенсивне досягнення цілей навчання іноземної мови як професійно спрямованої дисципліни. Зроблено висновок, що досвід Великої Британії може бути взятий на озброєння при викладанні іноземних мов в Україні з метою наближення результатів навчання до потреб студентів та роботодавців в рамках кожного фахового напрямку.

Ключові слова: методичне забезпечення, іноземні мови, Велика Британія, університети, навчальний процес, інформаційно-комунікаційні технології, професійне спрямування.

Система глобалізації в сучасному світі прискорила рух людей, технологій, капіталу, швидкість взаємопроникнення культури і освіти в усіх країнах. Для підтримання динамічності цих процесів людям необхідне знання іноземних мов.

Великобританія є державою, яка відіграє важливу роль в політичному, економічному і культурному житті людства. Її досвід у різних сферах цікавий для інших країн, зокрема і для України. Цей процес відбувається завдяки комунікації Великої Британії з іншими країнами світу. Безперечно, ключовою ланкою в забезпеченні успішного діалогу між країнами є володіння іноземними мовами. У зв'язку з цим уряд, підприємці, науковці, фахівці та інші кола зацікавлені у підготовці кадрів, що добре володіють різними іноземними мовами.

Питання методичного забезпечення викладання іноземних мов були предметом дослідження А. І. Петрової, О. А. Подзигун [1], В. Г. Редько [2], Н. Ткаченко, Л. Мостицької [3], О. В. Юдіної [4] та інших вчених.

Водночас, методичне забезпечення викладання іноземних мов в університетах Великої Британії та можливості використання цього досвіду в Україні не отримали повноцінного висвітлення у наявних на сьогодні наукових джерелах.

Метою статті є розгляд методичного забезпечення викладання іноземних мов в університетах Великої Британії.

У Великобританії існує чимало освітніх установ, в яких здійснюється підготовка з іноземних мов.

Кембридж – один з найстаріших і найвідоміших університетів Європи. Раніше студенти вивчали тут тільки класичні мови (латину, давньогрецьку). На даний момент в Кембриджі, існують набагато більше мовних факультетів:

1. Факультет класичних мов (латина, давньогрецька);
2. Факультет англійської мови;
3. Факультет сучасних і середньовічних мов (французька, німецька, італійська, іспанська, португальська, російська);
4. Факультет країн Азії і Близького Сходу (студенти можуть вивчити китайську, японську, арабську мови) [5].

В Кембриджі студенти не просто вивчають мови, а їм надають вибір, яку сферу і в якому напрямку вони хотіли б вивчати. Це, наприклад, може бути історія, археологія, філософія, лінгвістика, література, мистецтво. Також можна обрати кілька сфер вивчення.

Студентів навчають за допомогою лекцій, мовних занять, спостережень. Для них влаштовуються поїздки в музеї. Також університет має гарну бібліотеку з численною кількістю книг, музеї з величезною кількістю експозицій.

Факультет англійської мови в Кембриджі є міжнародним центром передового досвіду для дослідження літератури та літературної критики. Цей факультет випустив чимало відомих критиків, вчителів, вчених і авторів англійської літератури. Вивчення англійської мови поділяється тут на дві важливих частини. Найважливіший компонент – це вивчення всього діапазону англійської літератури. Перша частина передбачає

повне дослідження літератури, починаючи з часів середньовіччя до теперішнього часу. Друга частина передбачає роботу з критикою. Студенти вчать аналізувати твори з усіх боків. Закінчивши даний факультет, вони можуть працювати в юриспруденції, журналістиці, лінгвістиці, займатися цивільною службою тощо.

Факультет сучасних і середньовічних мов є місцем мовного та лінгвістичного навчання й дослідження в Кембриджському університеті. Він є місцем започаткування багатьох інноваційних проектів та ініціатив. Факультет має шість секцій:

1. Французька мова. Викладання – на високому рівні з усіх аспектів мови. Курс бакалаврату охоплює літературу, думки й культуру Франції й франкомовного світу від раннього середньовіччя до наших днів.

2. Відділ німецької та нідерландської мов – провідна установа в області німецьких досліджень. Для викладання мов німецький відділ використовує ресурси Мовного Центру, де наявний широкий спектр аудіо та візуальних матеріалів. Студенти також можуть отримати доступ до німецького матеріалу мовлення від ARD і DW в Незалежному Навчальному центрі. Тут широко використовуються сучасні комп'ютерні технології вивчення мов, сінематека фільмів німецькою мовою.

3. Секція сучасної грецької та італійської мов. Викладання включає вивчення широкого спектра літератури, лінгвістики, кіно, історії, мистецтва. Викладачі роблять акцент на зв'язку мови з розумінням культури та історії.

4. Секція слов'янських мов, де вивчають українську, польську і російську мови. Тут також вивчають історію цих країн.

5. Секція іспанської, каталонської та португальської мов. На цій секції вивчають культуру й історію починаючи від Каталонії, Португалії та Іспанії до Аргентини, Бразилії, Чилі, Колумбії, Мексики і багатьох інших країн. Більшість занять відбувається в мікрогрупах, тому студенти можуть обговорити цікаві теми з викладацьким складом й колегами на індивідуальній основі.

6. Секція теоретичної та прикладної лінгвістики. Охоплює широкий спектр мовних наук та пропонує відмінні теоретичні та емпіричні дослідження в широкому спектрі областей від історичної лінгвістики й порівняльного синтаксису до обробки мови та комп'ютерної лінгвістики [5].

На факультеті країн Азії та Близького Сходу в Кембриджі дослідники проводять дослідження в галузі лінгвістики, історії, літератури, політики, соціальної антропології, соціології й сучасної культури країн Близького Сходу, Північної Африки, Китаю, Японії та Кореї. Магістерські програми і програми PhD надають талановитим випускникам можливість проводити дослідження з широкого спектру історичних та сучасних тем. Всі студенти даного курсу отримують глибокі знання про історію й культуру регіону за своїм вибором, значно розширюючи свій кругозір.

Після закінчення одного з відділів студенти можуть займатися політикою, викладанням, дипломатією, цивільною службою, здійсненням різних перекладів, або продовжити наукову діяльність.

Інший навчальний заклад Великобританії – Лондонська школа економіки започаткував програму, яка називається «Мова, культура і суспільство». Вона передбачає поєднання вивчення соціокультурної теорії, ідентичності й культурних форм з розвитком передових мовних навичок. Студентам надають вибір, яку з п'яти мов вивчати: китайську, німецьку, французьку, іспанську або російську.

На третій рік навчання студенти відправляються за кордон вчитися в одному з інститутів-партнерів (Берлін, Париж, Шанхай, Санкт-Петербург). Протягом цього року вони цілком навчаються обраною ними мовою. Також є можливість для короткострокових стажувань. Заклад готує кадри для роботи в уряді, корпоративних організаціях, науково-консультативних організаціях [6].

Як бачимо, до вивчення іноземних мов британці підходять з великою відповідальністю. Їм надають вибір, розраховуючи на те, що студент сам вирішить, чим би йому хотілося займатися в наступні роки життя після закінчення університету. Студенти мають досконально вивчати регіон, де використовується та чи інша мова, практикуватися там, можливо навіть попрацювати. Кожен університет розробляє свою систему навчання таким чином, щоб мови були успішно засвоєні.

Загалом у системі навчання студентів іноземної мови в університетах Великобританії провідна роль відводиться методичному забезпеченню та використанню різноманітних засобів навчання. Засоби навчання є однією з форм представлення змісту навчання. У засобах навчання зосереджено педагогічно оброблений зміст. Один і той самий матеріал може бути представлений кількома засобами навчання, наприклад, у друкованих виданнях, аудіо та відеоматеріалах тощо, кожен з яких має свої дидактичні можливості.

В університетах Великобританії під час вивчення іноземних використовуються різноманітні засоби навчання, а навчальне середовище пропонує широкий діапазон ретельно відібраних навчальних ресурсів, які дозволяють кожному студенту працювати відповідно до власного кола інтересів, бажань і нахилів. За допомогою навчальних ресурсів для майбутніх спеціалістів створюються умови для формування мовних і мовленнєвих умінь та навичок, а також для перенесення знань, умінь і навичок, набутих у навчальних, професійних чи життєвих ситуаціях, до інших ситуацій. Слід зазначити, що поняття «навчальні ресурси» означає сукупність елементів, за допомогою яких утворюється навчальне середовище загалом.

Як вважають дослідники, використання іноземної мови насамперед передбачає певні соціальні контакти [7]. У зв'язку з цим, навчальне середовище має забезпечувати студентам необхідні умови для реалізації соціальної взаємодії з носіями мови, яка вивчається. Це досягається завдяки використанню сучасних інформаційно-

комунікаційних технологій (ІКТ), а також шляхом безпосереднього спілкування майбутніх фахівців з представниками народу, мовою якого вони оволодівають. Таким чином, навчальне середовище утворюється завдяки елементам, які виступають як у матеріальній (засоби навчання), так і в нематеріальній формі (процес комунікації, віртуальний простір).

Відтак варто проаналізувати весь спектр навчальних ресурсів, які забезпечують навчально-методичний супровід навчання іноземних мов в університетах Великої Британії.

Британські фахівці виділяють такі категорії навчальних ресурсів: звичайні або традиційні ресурси, людські ресурси та електронні ресурси [8, с. 47]. Звичайні або традиційні ресурси, згідно з класифікацією, запропонованою британськими науковцями, розподіляються на такі групи:

– друковані матеріали для вивчення мов. До цих матеріалів відносяться підручники, книги для викладача, робочі зошити, збірники вправ, хрестоматії, карти, словники, глосарії, довідники з граматики, розмовники, періодичні видання тощо;

– автентичні матеріали, якими вважаються газети, журнали, брошури, буклети, лекції, оповідання, фільми, радіопередачі, телепрограми, отримані з автентичних джерел;

– спеціальні матеріали, що враховують коло освітніх і професійних потреб та інтересів окремої групи майбутніх фахівців. Ці засоби навчання розробляються викладацьким складом університету;

– студентський внесок у фонд дидактичних матеріалів, а саме: створення вправ і ключів до них, видання газет, підготовка й проведення виставок і презентацій, укладання каталогів навчальних матеріалів та ін.

В групі традиційних навчальних ресурсів особливе місце належить навчально-методичним комплексам, які складаються з підручника, робочого зошита для студента, збірника вправ, глосарія, довідника з граматики, книжки для вчителя, комплекту аудіо-, електронних матеріалів та слайдів. Наприклад, на сучасному етапі для навчання німецької мови використовують такі навчально-методичні комплекси: «Нові теми», «Короткий курс з німецької мови. Нова редакція», «Німецька мова – структурний підхід», «Мета навчання – німецька мова: німецька мова як іноземна», «Німецька мова в діяльності», «Основи німецької мови». Важливо обрати той комплекс, матеріали якого задовольнять такі вимоги: відповідність рівню мовної та мовленнєвої підготовки студента; узгодженість із освітніми та професійними інтересами та потребами майбутнього фахівця; зв'язок із попереднім життєвим і навчальним досвідом студента; відображення соціокультурного й фахового контексту, в якому випускники університетів використовуватимуть іноземну мову.

Підручник є стрижневим складником навчально-методичного комплексу. Структуру підручника визначає методична концепція його авторів. Ознайомлення з дослідженнями британських вчених [9] дозволило встановити, що підручники, які входять до навчально-методичних комплексів для навчання німецької мови, розроблені за такими принципами:

а) тематичним, тобто розділи навчального посібника є відносно завершеними частинами змісту навчання рецептивних та продуктивних видів мовленнєвої діяльності, наприклад, підручники «Нові теми» та «Основи німецької мови». Відомо, що серія «Основи» для вивчення французької, іспанської, італійської, німецької мов є ефективною розробкою британських учених. У підручниках цього навчально-методичного комплексу значну увагу приділено набуттю майбутніми фахівцями інтеркультурної компетенції, веденню ними самостійної навчальної діяльності;

б) структурним, наприклад, «Німецька мова – структурний підхід» та «Мета навчання – німецька мова: німецька мова як іноземна». Відповідно до цього принципу зміст розділів підручника, що складається із серії уроків, зосереджений на засвоєнні студентом певного обсягу мовних знань, формуванні в нього мовних навичок;

в) функційно-смісловим, згідно з яким кожним уроком підручника передбачено опанування студентом комуникативних функцій мови, а також понять, уявлень, ідей, які передаються під час мовлення. Прикладом використання цього принципу є підручник «Німецька мова в діяльності».

Загалом можна констатувати, що для організації мовного й мовленнєвого матеріалу підручників із німецької мови в університетах Великої Британії застосовують різні принципи. Ця тенденція є характерною й для процесу створення підручників і з інших іноземних мов. Підручники, за якими у Великій Британії відбувається навчання професійного іноземного мовлення, здебільшого організовані за тематичним або ситуативно-тематичним принципами. Можливість застосовувати в навчальному процесі з іноземної мови підручники, розроблені за різними принципами, дозволяє викладачеві обрати із широкого спектру посібників саме той, який найбільш оптимально відповідатиме цілям і завданням окремого навчального курсу, а також освітнім інтересам групи студентів.

Далі розглянемо таку категорію навчальних ресурсів, як людські ресурси. До цієї категорії можна віднести такі форми діяльності:

1. Функціонування консультаційних пунктів із вивчення мови. У багатьох британських університетах викладачі іноземних мов пропонують додаткову допомогу майбутнім спеціалістам щодо проблем вибору оптимальної навчальної стратегії, здійснення керування самостійною навчальною діяльністю, критеріїв пошуку й відбору потрібної інформації, оволодіння раціональними прийомами виконання навчальних завдань.

2. Мовний обмін. Між вищими навчальними закладами Великої Британії та інших держав, здебільшого європейських, налагоджено активний академічний обмін студентами. Відтак у британських університетах

навчаються майбутні фахівці з-за кордону, які є носіями тієї чи іншої мови. Педагоги прагнуть використовувати їхні знання в навчальному процесі з іноземної мови як професійно спрямованої дисципліни, залучаючи до співпраці.

3. Навчання у тандемі. Навчання у тандемі – це форма відкритого навчання, яка займає проміжну позицію між аудиторними заняттями та самостійною навчальною діяльністю майбутніх спеціалістів. Основна мета застосування цієї форми навчання полягає у створенні умов для спілкування двох студентів, які є носіями різних мов, але бажають вивчати рідну мову одне одного. Ефективність навчання в тандемі значною мірою зумовлено рівнем володіння майбутніми фахівцями прийомами планування своєї роботи, самоаналізу результатів навчальної діяльності, а також раціональним використанням потенціалу комунікативної компетенції партнера [10, с. 83].

Також розглянемо таку категорію навчальних ресурсів, як електронні ресурси, під якими слід розуміти сукупність таких компонентів: засоби навчання, що потребують використання відповідних інформаційно-комунікаційних технологій; різноманітна інформація, яка перебуває у віртуальному просторі та здатна сприяти оволодінню іноземними мовами.

Актуальним нині напрямком реформування сучасної британської системи вищої освіти, зокрема системи навчання іноземних мов з точки зору професійного спрямування, є інтеграція інформаційних та телекомунікаційних технологій у процес освіти. У ході перетворень на перший план висувається завдання конструювання принципово нового змісту та організації навчального матеріалу, діяльності викладача й навчальної роботи майбутнього фахівця в електронному середовищі. Загалом, останнім часом відбувається перехід від формально-дисциплінарного до проблемно-активного типу навчання. Інформаційні технології дозволяють не лише ефективніше організувати процес навчання, а створити таке навчальне середовище, яке дало б змогу максимально наблизити майбутнього фахівця до спілкування в реальному мовному середовищі. В основу системного підходу до перегляду змісту й методів навчання іноземної мови в університетах Великої Британії покладене використання в освітньому процесі навчального середовища. Відомі такі типи середовищ: орієнтовані на репрезентацію знань; спрямовані на самостійну навчальну діяльність студента щодо набуття знань; комбінований тип [11, с. 25].

Орієнтовані на репрезентацію знань середовища являють собою високоструктуровані навчальні середовища, у яких програмно визначені напрями й характер навчання іноземної мови, можливості й форми участі в них майбутніх фахівців, а також відбувається наближення до поставленої мети вивчення іноземної мови як дисципліни професійного спрямування. Задля створення цих середовищ активно використовується когнітивний підхід, в основу якого покладено внутрішню структуру людського знання та системно-структурні властивості предмета, що вивчається. Середовищами, орієнтованими на репрезентацію знань, вважають більшість інтелектуальних і адаптивних навчальних середовищ, спрямованих на реалізацію гнучкого індивідуалізованого процесу навчання, який спирається на пізнавальну діяльність студента [12, с. 219].

Побудова середовищ, спрямованих на самостійну роботу майбутнього фахівця щодо набуття знань, спирається на переконання, що навчання є органічною похідною структури взаємодії. Під час навчання студент відіграє роль конструктора знань. Конструювання знань базується на поточних і попередніх знаннях та досвіді студента. У працях британських дослідників такі навчальні середовища розглядаються з позицій діяльнісного, конструктивістського підходів, а відтак навчання в інформаційно-навчальному середовищі є активним процесом, спрямованим на здобуття та конструювання знання, а не просто на його відтворення. Програмне забезпечення виконує роль підтримки конструктивних зусиль майбутнього спеціаліста щодо набуття знань і умінь [13, с. 82].

Останнім часом відбувається стирання розбіжностей між цими типами середовищ, що призводить до формування навчальних середовищ, що передбачають інтеграцію обох указаних типів. У результаті цього середовище стає джерелом навчально-методичного знання й одночасно високоструктурованою цариною, що уможливує організацію різних форм самостійної пізнавальної діяльності студентів.

За твердженням британських вчених [14], під час навчання іноземної мови інформаційно-навчальне середовище повинне реалізовувати такі основні функції: оперативної доставки навчальної інформації майбутньому фахівцю; здійснення комунікаційного зв'язку між всіма учасниками навчального процесу та зворотного зв'язку з педагогом; забезпечення групової та індивідуальної самостійної роботи.

Для вдосконалення навчально-методичного супроводу іноземної мови як професійно спрямованої дисципліни із застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій мають використовуватися концепції інформаційно-навчального середовища. Це явище може розглядатися в тісному зв'язку із системою розвивального навчання і є сукупністю умов, що дозволяють не лише формувати й поглиблювати мовні знання, мовленнєві уміння й навички студента, а й сприяти становленню його особистості. В інформаційно-навчальному середовищі навчальна ситуація проектується як динамічна, опосередкована комп'ютерними технологіями взаємодія всіх суб'єктів навчання, під час якого майбутній фахівець завдяки все більш активним, глибоким і всебічним діям щодо оволодіння іноземною мовою перетворюється з пасивного об'єкта впливу педагога на повноправного учасника навчального процесу.

Зв'язок навчання іноземної мови як професійно спрямованої дисципліни з опануванням дисциплін фахового циклу, а отже, збільшення змістовності навчання іноземних мов та підвищення значимості вивчення

предмета, досягається в університетах Великобританії за допомогою цілеспрямованого застосування ресурсів різних типів навчальних середовищ у режимі моделювання комунікативних ситуацій, що виникатимуть у студентів у майбутньому під час виконання професійних обов'язків. На початковому етапі навчання іноземної мови як професійно спрямованої дисципліни ресурси середовища застосовуються для збільшення обсягу фахових знань. Ця інформація може бути представлена рідною мовою. На більш пізніх етапах навчання іноземної мови як професійно спрямованої дисципліни розвиток пізнавальної активності суб'єктів навчання здійснюється засобами іноземної мови. Зокрема, британськими студентами передбачається опрацювання автентичних текстів, проектна робота з тематики предметів спеціалізації, участь у тематичних дискусійних групах тощо.

В інформаційно-навчальному середовищі студент має право вибору власної траєкторії та технології опанування іноземною мовою з врахуванням індивідуальних особливостей, тобто пам'яті, мислення, уваги, типу нервової діяльності. Враховуються також індивідуально-типові способи набуття компетентності в іншомовному мовленні, виявляються психофізіологічні механізми, що лежать в основі індивідуально-своєрідних шляхів вивчення іноземної мови. Принцип індивідуалізації реалізується завдяки врахуванню мотиваційних установок, добору текстів для читання, вибору партнерів з комунікації.

Загалом процес навчання в інформаційно-навчальному середовищі вищих навчальних закладів Великобританії є максимально ефективним, оскільки тут вдається досягти співтворчості всіх учасників навчального процесу. При використанні особистісно-зорієнтованого розвивального навчання це середовище перебуває в стані постійного розвитку й удосконалення, що характеризується активним особистим залученням усіх суб'єктів навчання.

Згідно даних дослідження Центру інформації з навчання та дослідження мов [15], робота в інформаційному мовному середовищі надає майбутньому фахівцеві можливості не лише здобувати мовні знання, а й створювати та представляти продукти власної мовленнєвої діяльності. Характерне для сьогодення стрімке зростання обсягів електронних інформаційних ресурсів з іноземної мови, постійне оновлення змісту наявних електронних сайтів у мережі Інтернет призводить до того, що педагог фізично не може відслідковувати всі новітні інформаційні надходження. Взаємокомпенсаторна активність виявляється в тому, що студенти обмінюються даними й посиланнями на виявлені або укладені ними електронні ресурси, що становлять інтерес для вивчення іноземних мов.

Розвиток мовленнєвого середовища відбувається в університетах Великобританії також в результаті організованого навчання майбутніх фахівців у вигляді цілеспрямованого пошуку, аналізу й опису наявних мовних ресурсів в мережі Інтернет, використання навчальних програмних засобів при підготовці самостійних досліджень. Таким чином, установлюється ціннісний режим спілкування, у якому кожен учасник навчального процесу з іноземної мови як професійно спрямованої дисципліни розкривається як мовна особистість і являє собою рівноправного члена інформаційно-навчального мовного середовища. Подібні способи організації педагогічної взаємодії викладача й майбутнього фахівця цілком відповідають меті гуманістично-орієнтованого навчання, яка передбачає тісне міжособистісне спілкування іноземною мовою і налагодження взаємодопомоги, співробітництва, співтворчості. Розвиток самого інформаційного мовного середовища, його життєздатність значною мірою залежить від того, наскільки ефективно реалізується ця умова.

Висновки. Таким чином, ефективна організація навчального процесу з іноземної мови як професійно спрямованої дисципліни в інформаційно-навчальному середовищі в університетах Великобританії значною мірою залежить як від організаційно-технічних чинників, а саме рівня розвитку інформаційної й телекомунікаційної інфраструктури та активної участі в ній майбутніх фахівців, так і від низки психолого-педагогічних умов, які необхідно розвивати під час взаємодії суб'єктів навчального процесу з іноземної мови.

Сьогодні у британських науково-педагогічних колах здійснюється постійний пошук ефективного методичного забезпечення навчання іноземної мови як професійно спрямованої дисципліни. Останнім часом збільшено питому вагу досліджень можливостей використання електронних засобів навчання іноземних мов. Проте успіх застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальних цілях визначається інтеграцією традиційних та інноваційних засобів у педагогічну систему.

Оцінка потенціалу електронних навчальних ресурсів для навчання іноземної мови як професійно спрямованої дисципліни засвідчує, що їх роль у навчальному процесі зумовлюється дидактичними й методичними принципами, за якими відбувається навчання іноземних мов в університетах Великобританії. Крім того, електронні засоби навчання здатні забезпечити більш інтенсивне досягнення цілей навчання іноземної мови як професійно спрямованої дисципліни. Таким чином, використання електронних засобів навчання узгоджене з усією системою навчання іноземної мови як професійно спрямованої дисципліни.

Всі проаналізовані ресурси, що є складниками методичного забезпечення навчання іноземної мови як професійно спрямованої дисципліни, покликані доповнювати одне одного для забезпечення ефективності організації навчальної роботи студентів у процесі аудиторних занять та під час самостійної навчальної діяльності.

Досвід Великобританії може бути взятий на озброєння при викладанні іноземних мов в Україні з метою наближення результатів навчання до потреб студентів та роботодавців в рамках кожного фахового напрямку.

Використана література:

1. Петрова А. І. Навчання іноземної мови для професійного спілкування майбутніх учителів засобами інформаційно-комунікаційних технологій / А. І. Петрова, О. А. Подзигун // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : збірник наукових праць. – Житомир : ЖДУ імені Івана Франка, 2015. – Випуск 3(81). – С. 104-107.
2. Редько В. Г. Засоби забезпечення системи комунікативних дій компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов: теоретико-методичний аспект / В. Г. Редько // Український педагогічний журнал. – 2019. – № 1. – С. 33-44.
3. Ткаченко Н. Сучасні підходи та методи викладання іноземних мов у коледжах / Н. Ткаченко, Л. Мос-тицька // Вісник Національного авіаційного університету. Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. / Нац. авіац. ун-т. – Київ, 2019. – Вип. 1 (14). – С. 101-105.
4. Юдіна О. В. Методичні засади навчання студентів іноземної мови для ділового професійного спілкування / О. В. Юдіна // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки / Бердян. держ. пед. ун-т. – Бердянськ, 2016. – Вип. 3. – С. 181-187.
5. University of Cambridge [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.cam.ac.uk/>
6. London School of Economics and Political Science [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lse.ac.uk/>
7. Porto M. Intercultural Citizenship in the (Foreign) Language Classroom. *Language Teaching Research*. Vol. 22, No. 5. Sept. 2018, pp. 484-498.
8. Johnson K. *An Introduction to Foreign Language Learning and Teaching* Routledge, 2017. – 342 p.
9. Busse V., Williams M. Why German? Motivation of students studying German at English universities, *The Language Learning Journal*, 2010, 38:1, p. 67-85.
10. Хоменко О. В. Тенденції іншомовної підготовки студентів економічних спеціальностей у контексті глобалізації: теоретико-методологічний аспект : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 / Хоменко Олександр Вікторович. – Київ, 2015. – 463 с.
11. Byram M. *From foreign language education to education for intercultural citizenship. Essays and reflections* / Michael Byram. – Clevedon: Multilingual Matters, 2008.
12. Barfield A. Local engagements enhancing practitioner action and knowledge for learner development and autonomy within a collaborative teachers' network / A. Barfield // *Social dimensions of autonomy in language learning* / A. Barfield. – Basingstoke: Palgrave, 2014. – p. 211-229.
13. Benson P. Drifting in and out of view: Autonomy and the social individual / P. Benson // *The applied linguistic individual: Sociocultural approaches to identity, agency and autonomy* / P. Benson. – Sheffield: Equinox, 2013. – p. 75-89.
14. Farr F., Murray L. *The Routledge Handbook of Language Learning and Technology*. – Routledge, 2016. – 570 p.
15. Interact International, E-skills: IT, Telecoms and Contact Centres – London: CILT, 2013. – (Language Skills Analysis Report).

References:

1. Petrova, A. I. & Podzygun, O. A. (2015) Navchannia inozemnoi movy dla profesiinoho spilkuvannia maibutnix uchyteliv zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii [Learning a foreign language for professional communication of future teachers by means of information and communication technologies]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka : zbirnyk naukovykh prats, Zhytomyr, ZhDU imeni Ivana Franka*, 3(81), 104-107 [in Ukrainian].
2. Redko, V.H. (2019) Zasoby zabezpechennia systemy komunikatyvnykh dii kompetentnisno oriietovanoho navchannia inozemnykh mov: teoretyko-metodychnyi aspekt [Means of providing a system of communicative actions of competently oriented learning of foreign languages: theoretical and methodical aspect]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 1, 33-44 [in Ukrainian].
3. Tkachenko, N.& Mostytska, L. (2019). Suchasni pidkhody ta metody vykladannia inozemnykh mov u koledzhakh [Modern approaches and methods of teaching foreign languages in colleges]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Pedahohika. Psykholohiia : zb. nauk. pr. Nats. aviats. un-t.*,1 (14),101-105[in Ukrainian].
4. Iudina, O. V. (2016). *Metodychni zasady navchannia studentiv inozemnoi movy dla dilovoho profesiinoho spilkuvannia* [Methodical principles of teaching foreign language students for business professional communication]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Pedahohichni nauky* , Berdian. derzh. ped. un-t, Berdiansk, 3, 181-187 [in Ukrainian].
5. University of Cambridge (2019). Retrieved from: <https://www.cam.ac.uk/> [in English].
6. London School of Economics and Political Science (2019). Retrieved from: <http://www.lse.ac.uk/> [in English].
7. Porto, M. (2018). Intercultural Citizenship in the (Foreign) Language Classroom. *Language Teaching Research*. 22, (5), 484-498. [in English].
8. Johnson, K. (2017). *An Introduction to Foreign Language Learning and Teaching* Routledge, 342 p. [in English].
9. Busse V., Williams M. (2010). Why German? Motivation of students studying German at English universities. *The Language Learning Journal*, 38:1, 67-85 [in English].
10. Khomenko, O.V. (2015). *Tendentsii inshomovnoi pidhotovky studentiv ekonomichnykh spetsialnostei u konteksti hlobalizatsii: teoretyko-metodolohichnyi aspekt* [Tendencies of foreign language training of students of economic specialties in the context of globalization: theoretical and methodological aspect]. *Dissertation Doc. ped. of sciences*, 13.00.04, Kyiv, 463 s. [in Ukrainian].
11. Byram, M. (2008). *From foreign language education to education for intercultural citizenship. Essays and reflections*. Clevedon, Multilingual Matters[in English].
12. Barfield, A. (2014). Local engagements enhancing practitioner action and knowledge for learner development and autonomy within a collaborative teachers' network. *Social dimensions of autonomy in language learning* / A. Barfield, Basingstoke, Palgrave, 211-229 [in English].
13. Benson, P. (2013). Drifting in and out of view: Autonomy and the social individual. *The applied linguistic individual: Sociocultural approaches to identity, agency and autonomy*. Sheffield, Equinox, 75-89[in English].
14. Farr, F., Murray, L.(2016). *The Routledge Handbook of Language Learning and Technology*. Routledge, 570 p. [in English].
15. Interact International, E-skills: IT, Telecoms and Contact Centres – London: CILT (2013). *Language Skills Analysis Report* [in English].

Starostina O. V. Methodical support of teaching a foreign language in UK universities

The article deals with the peculiarities of the study and methodological support of teaching foreign languages at universities in the United Kingdom. It is noted that the methodological support for teaching foreign languages at UK universities and the possibility of using this experience in Ukraine have not been fully covered in the available scientific sources to date. In the meantime, there are many educational institutions in the UK that provide foreign language training. It is noted that in the system of teaching foreign students at UK universities, the leading role is given to the methodological provision and use of various learning tools, and the training environment offers a wide range of carefully selected learning resources that allow each student to work according to their own interests, desires and desires. It is established that the effective organization of a foreign language learning process at UK universities depends on both organizational and technical factors and a number of psychological and pedagogical conditions that need to be developed during the interaction of foreign language learning subjects. It is stated that the use of electronic language learning tools, which play the role of supporting the constructive efforts of the future specialist in acquiring knowledge and skills, is becoming more widespread. However, the success of the use of information and communication technologies for educational purposes is determined by the integration of traditional and innovative tools into the pedagogical system. It is stated that e-learning tools are able to more intensively achieve the goals of learning a foreign language as a professionally oriented discipline. It is concluded that the UK experience can be adopted when teaching foreign languages in Ukraine in order to approximate learning outcomes to the needs of students and employers within each professional area.

Key words: *methodological support, foreign languages, United Kingdom, universities, educational process, information and communication technologies, professional orientation.*

УДК [37.011.3-052:330]:378.4.046(043.5)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-2.38>

Стеблюк С. В.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ПІДПРИЄМНИЦТВА,
ТОРГІВЛІ ТА БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Розглянуто методичні рекомендації до формування професійної компетентності майбутніх фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності в системі ступеневої освіти. Визначено актуальність цієї проблеми та стан її розробки в наукових розвідках. З'ясовано, що розроблено новий Стандарт вищої освіти, який формулює інтегральну, загальні, спеціальні компетентності, що потребує подальших досліджень за вищезазначеною спеціальністю. Окреслено зміст методичних рекомендацій, які були подані вченими у межах досліджуваної проблеми. Сформульовано мету й завдання статті. Метою є запропонувати викладачам методичні рекомендації щодо формування професійної компетентності майбутніх фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності в системі ступеневої освіти; завданням стало визначення ключових рекомендаційних питань для удосконалення підготовки майбутніх фахівців з підприємництва. Запропоновано традиційні лекційні заняття у модифікації автора, її структурних елементів, зацентровано увагу на авторській професійно-інтегративній технології, що передбачала розробку інноваційних методів навчання. Визначено її переваги: можливість дослідити проблему цілісно у всіх її виявах; зменшення диференціації у навчанні, посилення індивідуалізації; формування критичного та системного мислення, навичок прийняття рішень; урізноманітнення методів і прийомів навчання; створення психологічного комфорту. Запропоновано окремі інноваційні авторські методи навчання. Розкрито зміст деяких з них, наведено можливість їх застосування у процесі викладання фахових дисциплін. Рекомендовано розробку силябусу як одного з видів навчально-методичного забезпечення. Зацентрована увага на позааудиторній та науково-пошуковій діяльності здобувачів освіти. Вказано на можливі шляхи удосконалення професійно-інтегративної роботи, яка забезпечила б свідомий вибір абітурієнтами майбутньої професійної діяльності. Дослідження, проведене автором, довело ефективність концепції формування професійної компетентності майбутніх фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

Ключові слова: *інноваційні методи навчання, концепція формування професійної компетентності майбутніх фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, методичні рекомендації, професійна компетентність, професійно-інтегративна технологія, силябус, освітній процес.*

В Україні реформується професійна освіта, що зумовлено новим підходом до освітнього процесу – компетентнісним. Постановою Кабінету Міністрів від 29.04.2015 р. введено спеціальність 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність галузі знань 07 Управління та адміністрування [3], що забезпечило широко профільну, інтегровану підготовку фахівців економічної сфери. Розроблено Стандарт вищої освіти, в якому подано перелік компетентностей – інтегральна, загальні, спеціальні. Це спонукало автора статті до проведення упродовж чотирьох років дослідження з проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності в системі ступеневої освіти. Розглянуто теоретичні основи з досліджуваного питання, практику підготовки майбутніх фахівців з підприємництва у Сполучених Штатах Америки, Канади та окремих країнах Європи; розроблено й апробовано концепцію